

LIDOVKY

14. KVĚTNA 2018 6:00 | LIDOVKY.CZ > ZPRÁVY > DOMOV

Rychlý internet zabrání vylidňování venkova. Chytří jsou tady všichni kromě státu, tvrdí Bízková

PRAHA Malé obce trápí čím dál větší vylidňování a digitalizace dává fantastickou příležitost, jak ten směr otočit, říká v rozhovoru pro LN ředitelka Středočeského inovačního centra Rut Bízková. Staří lidé z venkova by například nemuseli jezdit za doktory do města, lékař by je zkontroloval přes Skype. Mladí by naopak neodcházeli, protože by měli stejné podmínky jako ve velkých městech.

AUTOR

Eliška Nová

eliska.nova@lidovky.cz

ČLÁNKY

LN: Proč je na tom Česko s digitalizací tak špatně?

Každou chvíli se něco mění, lidé na úřadech, strategie, zájmy. Dlouhodobě se u nás nic nedělá systematicky. Ztrátou kontinuity ztrácíme možnosti. Zrovna jsem se dívala do zákona o likvidaci bariér v přístupu k rychlému internetu. Kdo o něm ví? Jeho zdrojem je evropská směrnice, jejíž vytvoření nějakou chvíli trvá. Z dalších evropských dokumentů zjistíte, co se za poslední léta stalo ve zkorstnatělé Evropě, a zjistíte, že rozdíl je markantní. My řešíme pořád to samé. Přicházejí stále noví lidé a řeší opakovaně stejné problémy. Přitom lidi, kteří jsou schopní něco vymyslet a udělat, tady jsou, dokonce je jich tady možná o dost víc než jinde.

RUT BÍZKOVÁ

byla v letech 2012 až 2016 předsedkyní Technologické agentury České republiky, v roce 2010 zastávala post ministryně životního prostředí v úřednickém kabinetu Jana Fischera. Nyní je ředitelkou Středočeského inovačního centra, které má za úkol podporovat výzkum, vývoj a inovace na území Středočeského kraje. Zároveň se snaží propojovat firmy s akademickou sférou.

LN: Takže stát neumí využít potenciálu lidí?

Moje dlouhodobá zkušenost je, že chytří jsou tady všichni kromě státu. Jednotlivé společenské skupiny umí velmi efektivně hájit své zájmy, jen stát je ten, který jakoby nevěděl, co je jeho zájem a dostatečně ho nehájí. Neříká dost jasně svým lidem, co mají v zájmu všech v diskuzi s ostatními hájit a z čeho neustupovat. Z mého pohledu stát nemá rozdávat peníze v dotačních titulech a podobně, ale má hlavně říkat, jaké jsou strategické směry. A co hodlá politická reprezentace pro své obyvatele dělat a jak. A to držet. Pak dávat úředníkům úkoly, přes které toho dosáhnout. Kdyby to nějakou dobu trvalo, tak bychom si pomohli.

LN: Jak dlouhá doba je pro to potřeba?

Aspoň čtyři roky, lépe osm. Asi už je to nějaký můj vnitřní problém, ale stále si myslím, že stát je pro občany. Když někdo platí daně, má za to dostat službu, ne aby ho někdo obtěžoval. Zabývala jsem se reformou státní správy a mám vymyšlený celý systém, jak by to šlo udělat. Měla by být malá a efektivní. Zní to jako floskule, ale opravdu stačí mít deset ministerstev a rozsáhlou podporu státní správy.

Na každém ministerstvu nemusí být osm set lidí, stačí jich tři sta. Ale aby k takové změně došlo, je k tomu potřeba osm let systematické práce. Musíte vědět, jak to uvnitř státní správy funguje, vymyslet, jak věci dělat lépe, pak říct, jak to provést, a pak to také provést. Získat podporu mnoha zúčastněných, aby změnu umožnili. Náš problém je, že vždycky přijdou noví lidé, řeknou, že teď už bude všechno jinak a za chvíli už tam nejsou. Musí to být opravdu velká síla a musí to chtít všichni. Jeden na změny nestačí.

Jsem chemička. Když máte dlouhý chemický proces, probíhá v něm řada reakcí. Všechno je to velmi složité. V testech jsme vždycky měli otázku, která reakce je řídicí. Odpověď, že ta nejpomalejší, není věcně správná, ale většinou je to právě ta nejpomalejší. Celý systém musíte udělat s prominutím i na toho nejhloupějšího úředníka.

LN: Jsou právě úředníci překážkou, proč to nejde?

Služební zákon vychází z toho, že na úřadech sedí lidé, kteří chtějí věci dělat nejlépe a jsou otevření změnám k lepšímu. Státní správa je ale z principu konzervativní, vedle mnoha kvalitních lidí je v ní navíc spousta těch, kteří tam nesedí z nějakého zájmu, ale proto, že jim ten plat stačí, je to v pohodě a co by se vzrušovali. A právě ti zabijí úplně všechno. Když chcete dělat něco velkého, postarají se, že to nepůjde. Nebylo to dosud, takže je dost důvodů, proč by to nemuselo být i nadále. Nikdo s nimi nehne.

LN: Říkala jste, že pořád řešíme v digitalizaci to samé a Evropa jde dopředu. Co se v ní tedy děje?

Evropská komise už v roce 2016 říká, proč, kde a jak chtějí rychlý internet. Jsem přesvědčena, že právě rychlý internet je rozhodující. Je to dálnice 21. století. Stejně jako přišly železnice, potom dálnice, teď je rychlý internet. Všechno ostatní je podružné. A přišli na to už i v Evropské komisi! Cílem do roku 2025 je dostupnost všech veřejných služeb a organizací rychlostí jeden gigabit za sekundu.

Je řada úředníků, kteří musí číst evropské dokumenty a nějak na ně reagovat, všichni to tedy vědí. Sdělení Evropské komise je asi z roku 2016, loni už mělo být řečeno, jak to v Česku uděláme. Jede vlak, my koukáme a říkáme, že jede vlak. Státní správa žije ve starém zajetém režimu, vždycky se objeví určitý okruh lidí, kteří to chtějí změnit, ale časem začnou být otrávení a radši zase odejdou. S každou nově příchozí skupinou nadšenců vzniká nová naděje, něco se povede, to zase ano, ale pokud by u takové práce ti samí vydrželi alespoň těch osm let, byli bychom o dost jinde.

Snažím se o digitalizaci mluvit a dělat pro ni, co jde, tady ve středních Čechách. Malé obce trápí čím dál větší vylidňování a digitalizace dává fantastickou příležitost, jak ten směr otočit. Češi jsou ohromní koumáci, tuto schopnost máme neuvěřitelně vyvinutou. Který Němec je tak koumavý jako Čech? Máme ohromnou příležitost být na špici, v IT jsme dobří. Když jde v Česku o e-shopy, digitální cesty, jsme na třetím místě v Evropě, když jde o státní správu, jsme na 27. A ten příkop se prohlubuje.

LN: Jakou roli v proměně státní správy hraje právě digitalizace?

Je zásadní. Už nebude hlavním zdrojem změn ve společnosti, protože všechny každodenní změny, jejichž symptomem jsou

stále nové aplikace na mobilech, už změnu našeho života uskutečňují. Digitalizace by však hodně ulehčila celý výkon státní správy a to jde, když máte všechno v elektronických službách. Změny se musí dělat se zásadou, že to, co se bude dělat, je efektivní pro občana, ekonomicky i fyzicky, přístupem ke službám státu.

Příkladem, že to skutečně jde a občanům to slouží, je kraj Vysočina. Před deseti lety tam měli bláznivého ajťáka, pustil se do digitalizace v době, kdy se ještě moc nedělaly optické sítě, všechno bylo v začátcích. Postupně propojili krajský úřad, obce s rozšířenou působností, nemocnice, školy. Vybudovali vlastní síť a dnes jsou podle indikátorů informační společnosti velice vepředu.

LN: Zmínila jste, že rychlý internet je dálnicí 21. století. Co si ale pod tím má představit babička z obce o stovce obyvatelích?

Vezměte si třeba sociální služby. Dnes jich není dost, nejde je dostatečně zaplatit, populace stárne, proč by se měly sociální služby starat o rozvážku obědů, když to není v jejich popisu práce? Nebo proč má babička chodit k doktorovi?

Dám vám příklad ze Středočeského kraje. V jedné obci šel doktor do důchodu, babička musí 16 kilometrů k jinému. Sestřičce na chodbě řekne, že potřebuje svoje léky, které bere pravidelně. Sestra se zeptá, jestli jí něco je, ne, všechno je v pořádku. Doktor to přes dveře slyší, napíše recept, trvá mu to dlouho, protože to nemá elektronicky, vypisuje, paní dostane recept a jede zase domů.

Ta zpráva je: Babičko, nikam nemusíte. Sednete si ke Skypu, doktor se na vás koukne, zeptá se, jak se máte, jestli se vám zvedl tlak. Babička řekne to stejné jako při návštěvě, akorát nemusí absolvovat tu cestu. A pamatujte na to, že není pravda, že by dnes babičky nesešly u Skypu nebo u Facebooku. Sedí jich tam hodně, dokonce většina. Facebook už je dnes záležitost jejich generace, mladí odcházejí jinam, protože mezi těmi starými nechťejí být. Takových věcí je celá řada. Musí pro babičku nakupovat sousek? Občas ano, ale jde to zařídit také pro aplikaci obce, babička se může přihlásit, že něco potřebuje a nákup dostane domů.

Navrhovali jsme, aby se pro internetizaci venkova použilo něco jako jako kotlíkové dotace, akorát byste místo kotlíkového dostali internetové. Byla by to dotace na počítače a kurzy pro starší občany v obci. Pro budoucnost to má větší význam. Odpověď pro starostu malé obce je, že rychlý internet není prostředek pro hru pro malé děti, aby si mohly hrát střelčky, ale že je to prostředek pro všechny služby, které musí obec běžně obstarávat, jen jinými cestami.

LN: Takže rychlý internet je cestou, jak zabránit vylidňování venkova?

Ano. Věříme, že je to způsob, jak vyrovnat příležitosti i tady ve Středočeském kraji. Třeba na Mladoboleslavsku a v okolí Prahy žijí bohatí a mladí. My ale musíme vytvořit podmínky pro to, aby chtěli žít i o kus dál. Když se bavíme s vysokoškoláky, říkají, že rádi půjdou bydlet do okrajových částí Středočeského kraje. Za tři miliony prodají jednopokojový byt v Praze a postaví za to dům u Příbrami. Ale musí tam mít všechny podmínky k životu,

kteřé jsou v Praze běžné. Musí tam být dobrá infrastruktura, kanalizace, vodovody, které jsou tady v kraji ve špatném stavu. Snažíme se podporovat nové cesty, jak to udělat.

LN: Třeba?

Ve Středočeském kraji je dva a půl člověka na dům, nejvíc lidí z republiky tady bydlí v rodinných domech. V malé obci je velmi drahé postavit například kanalizaci a čistírnu odpadních vod. V USA už existuje způsob, že se odpadní voda čistí tak, že je možné použít ji jako pitnou. Potřebujeme lokální infrastrukturu, která nebude znamenat kanalizaci po celé obci a svedení do čistírny, ze které vyčištěná voda odchází ze středních Čech po Labi do moře.

Ve středních Čechách jsme na tom velmi dobře s výzkumnými organizacemi, to ještě před čtyřmi lety nebylo. V okolí Prahy byly postaveny nové výzkumné infrastruktury, mají mimořádnou výbavu a schopné pracovníky. Lidé z výzkumu říkají, že to jde, například nový způsob čištění odpadních vod je možný. Jen se musí najít jiné řešení pro domek v rovině, jiné pro domek na skále a jiné pro místo, kde je domov důchodců, kde každý obyvatel bere deset léků za den. Chce to čtyři pět let výzkumu. Musíte ale ten výzkum zadat, říct si o něj. Když se to povede, může vzniknout technologie, která nebude jen pro Středočeský kraj, ale pro celý svět.

LN: Jak přitom pracujete se sociálním aspektem, aby všichni neseděli doma u počítače a nikam nemuseli?

Jedním z hlavních společenských megatrendů ve světě je přechod od centralizace k decentralizaci, od centrálního řízení ke spolupráci v síti. To se děje a těžko se to změní. Je to změna společnosti, ke které dochází, jenom je otázka, jak bude rychlá. Jednou z cest, jak pracovat se sociálním aspektem, jsou dotace. Momentálně jsou dotace úplné zoufalství.

Skoro všichni jsou na nich závislí. Podle mého názoru by výhledově neměly být na nic jiného, než na místní spolkový život. Lidé nakonec vždy od počítačů vstanou, nejen proto, aby si dojeli do Prahy do práce, ale aby komunikovali tváří v tvář. Měla by existovat podpora komunity, která má kulturní, společenské aktivity. Tím se zároveň vytváří místní sounáležitost. Bude-li společnost různorodá, sounáležitost se vytvoří sama, zvlášť bude-li tam nějaká podpora.

LN: Na konferenci ke Smart City zaznívaly z publika i otázky na dostavbu Pražského okruhu, což se na první pohled může zdát absurdní. Není to ale tak, že neumíme udělat ani ty základní věci, jako je infrastruktura, a myslíme na Smart City?

Veřejná správa by měla být chytrá a schopná dělat věci ve třech úrovních – krátkodobě, střednědobě a dlouhodobě. Nesouhlasím s tím, když někdo argumentuje, že máme problém k akutnímu řešení a tudíž se nemáme zabývat budoucností. To je jako kdybyste řešili, že dítě řeklo ve škole sprosté slovo a úplně vypustili, jestli půjde na střední nebo na vysokou. Nepochybně se musí dokončit Pražský okruh a je to nezbytnost hned teď. Ale musí se pamatovat na to, že vznikají nové příležitosti a je potřeba pracovat i na nich.

LN: Jinými slovy, abychom pořád nedoháněli to zaspání..

Přesně. V Německu veřejná správa uvažuje, co dělat teď hned,

ale pak má někoho, kdo řekne, co je potřeba dělat dlouhodobě. Průmysl 4.0 vznikl v roce 2011 tak, že přišly velké firmy s tím, že digitalizací dochází k velkým změnám. O dva roky později vystoupila kancléřka Merkelová na Hannoverském veletrhu, že zahajuje Průmysl 4.0. Podněty přišly zvnějšku, a veřejná správa pochopila, že to je věc budoucnosti, a uchopila ji relativně včas.

U nás řešíme problém sucha, ale o něm se ví už deset let. Ve chvíli, kdy už je potřeba se tím akutně zabývat, musí zakročít ministerstvo. Může na tom však pracovat, pokud má odborný základ a ten je ve výzkumných organizacích, které se danou problematikou zabývají v době, kdy ostatní ještě problém nevidí. Zjištění nových jevů je často právě výsledkem výzkumu. Organizace, které je provádějí, musí být z něčeho financovány.

U nás je na tom znalostně a finančně relativně dobře Akademie věd, částečně vysoké školy, ale výzkumné organizace založené ministerstvy jsou na tom zejména finančně mimořádně špatně. Norové mají fond vytvořený z prodeje plynu, ze kterého financují velké rozvojové aktivity. Baví se o vzdělávání, vzdálené budoucnosti, probíhá to systematicky. Vláda zároveň řeší problémy, které jsou teď, případně přijdou v krátké době. Stálo by za to vzít si příklad. I když nemáme takový fond, systematickou práci na řešeních ve vzdálenější budoucnosti bychom neměli opomíjet.

LN: Je v Česku nějaké Smart City?

Co to je a kdo to viděl? Neexistuje na to žádná definice. Udělat dneska stmívající se lampy není smart. Jeden sloup na elektřiku má milion funkcí – hlášení pro záchranný systém, třeba že někdo upadl, monitoring, kolik lidí projde ulicí, připojení všeho možného. Chytré lavičky jsou symptom Smart City, nikoliv podstata.

Smart City je relativně jednoduchý koncept energetických úspor, který vychází z evropských strategií někdy před deseti lety. Něco jiného je koncept zdravých a inteligentních měst, pořád se ale používá termín Smart City, kde jde o energetické úspory v dopravě, bydlení, zásobování. Každý o sobě dnes tvrdí, že je smart, ale je to jako Yetti nebo jako Kafkův zámek. Všichni vědí, že na tom zámku někdo je, nikdo ho neviděl, ztrácí se v mlhách, ale všichni s takovou ideou pracují.

LN: Takže je v Česku Smart City, nebo ne?

Jsou města, která mají prvky Smart City. Pokud budeme mluvit o konceptu, pak jedním z těch, kteří jej mají, je Písek, u nás v kraji třeba Kněžice, kde je dlouho starosta, který ví, co chce, a vytváří to jako systém. Napřed bioplynovou stanicí, pak zásobování obce, vstup do energetické soustavy. A protože na své věci pracuje dlouho, nabaluje na sebe podobně zaměřené lidi, takže pak má i smart školu nebo dobré bydlení pro staré občany.

LN: Proč to v Česku vždy končí u těch laviček?

Je to módní, takže se toho všichni chytli. A když nemáte koncept, pak prosazujete symptomy, to co je viditelné a lidé to ocení.

LN: Není to tak, že starostové a primátoři nemají vizi a sami vlastně neví, co to je?

Vizemi se u nás málokdo zabývá, ale to se nedá nikomu ani vyčítat, kdo nás k tomu vede? Copak se ve škole děti učí, že je napřed potřeba mít koncept? Není to náš způsob uvažování.

Přijde dodavatel, který řekne, že smart jsou lavičky nebo kontejnery. Lidé samozřejmě potřebují něco, co je vidět. Jde ale o to, aby ten, kdo ty lavičky nebo kontejnery instaluje, měl ten koncept. Nemusí ho nikde zeširoka vykládat, ale musí ho mít.

LN: O Smart City se mluví jako o nové díře na peníze. Myslíte si, že to tak je?

Jsem skeptik třeba k chytrým popelnicím. Vždycky se ptám, kolik to stálo, odpovědí je, že to je pilotní projekt a že to je zadarmo. No ale kolik to bude stát, až to budu chtít všude? To bude taky zadarmo? Jestli ano, tak je to fantastické. Ale jestli jedna na trhu stojí sto tisíc, tak se ptám, proč to vykládáme lidu, když má obec rozpočet pět milionů. To je blaf na dav.

Dělali jsme si průzkum, 50 z 1100 obcí váží odpad při odvozu z obce. Jinak nikdo. Bydlím v malé obci, vyváží mi popelnice, platím roční paušál a protože hodně třídím, tak mám popelnici plnou jednou za dva měsíce. Jiným popelnice přetéká každý druhý týden a je to úplně jedno, protože platíme všichni stejně. Pokud to bude takhle, tak u nás v malé obci nepotřebujeme chytré popelnice s čidly. Když si to spočítáte, je to ekonomický nesmysl. Pokud bude systém nastavený jinak, budou popelnice s čidly velmi žádoucí.

LN: Koncept, se kterým pracujete vy, je Středočeský region budoucnosti. Jak má vypadat?

Cílem, který se dá shrnout do jedné věty, je, že jednou to bude jeden z nejbohatších regionů Evropy. Že to bude region, kde se žije dobře všem generacím, lidem s každým stupněm vzdělání a v každém místě. Znamená to i posílení role měst v okolí Prahy, které momentálně oslabují ve prospěch hlavního města. Praha má čím dál větší dostředivou tendenci a role Kolína, Benešova a dalších se oslabuje. I lokální centrum je centrum, nemusíte za vším dojet do Prahy.

Naše představa je dosahovat tohoto cíle v několika částech. Pro všechny je hlavní nástroj digitalizace. Mělo by se pracovat na tom, abychom byli regionem založeným na znalostech, tedy že nebudeme mít například čím dál větší produkci aut jako hmoty, ale že se v nich bude promítat co nejvíce nových znalostí. Měl by to být také region, který je zelený, s dobrým životním prostředím. Region s dobrými sociálními podmínkami.

To znamená, že jsou zde dobré podmínky v sociální, zdravotní a vzdělávací oblasti, v oblasti kultury. A pak region vnitřně soudržný, tedy takový, kde je mechanismus zahlazování vnitřních rozdílů a je bezpečný. Když se digitalizuje, kyberbezpečnost je zásadní. Rozhodující je bezpečnost všech cest. Vezměte si, že přes Středočeský kraj vedou všechny hlavní železnice, silnice, jeden ze dvou plynovodů, ropovod, je zde zásobník ropných produktů, přenosová soustava, takže jen v tomto ohledu jsme region mimořádně strategicky významný a tím v jistém bezpečnostním riziku.

ELIŠKA NOVÁ